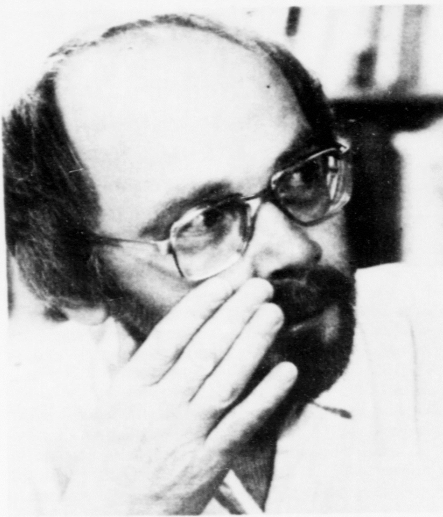

Ein óneyðug syndran

Tað hevur ikki verið lystiligt at hoyra um tær ræðuligu gerðir, sum serbiskar deildir – bæði hálv- og heilhermaðarlígar – hava framt seinastu sjei mánaðirnar móti bygdum og býum í hópatali í Bosnia. Í frásagnunum gongur sama mynstrið aftur alla tíðina. Ein fagrán dag koma hermenn sum tjóvar á nátt og taka eina bygd ella ein bý á bóli. Menninir verða troðkaðir inn í ein skúla, har teir verða slignir, skotnir ella ríknir í fongsul ella kz-legur. Konufólkini verða somuleiðis savnað saman og neyðtíkin. Hesar gerðir verða í mongum førum framdar av fólki, sum fyrr vóru grannar ella kenningar hjá teimum, ið yvirgangurin verður framdur í móti.

Tað tykist týðiligt, at her er talan um eina imperialismu, ið fer fram við eini grimd, ið fær ein at hugsa um herarnar hjá Nazi-Týsklandi undir 2. heimsbardaga.

Misha Glenny, tíðinda- maðurin hjá BBC í Jugoslavia, hevur nú skrivað eina bók um tey nýggju kríggini í Jugoslavia og um orsakirnar til tey. Glenny hevur, meðan bardagarnir hava verið og undan teimum, ferðast í teimum seks landspartunum í Jugoslavia. Í bókini greiðir hann frá bardøgunum. Men bók in

bókaummæli

eisini bygd upp sum eitt slag av ferðafrásøgn, har greitt verður frá landslagi, fólki, mentan og byggiligi, og har ljóskastarin av og á verður snaraður aftur móti tí søguliga baksýninum. Glenny er á ferðum sínum komin at kenna ein hóp av fólki í hesum umráði, blaðfólk, høvundar, figgarfrøðingar og søgufólk. Tey brotini, sum byggja á samrøður við hesi fólk, geva bók hansara eitt serligt perspektív.

Bókin hjá Glenny kann á ein hátt lesast sum eitt yvir- lit yvir øll tey politisku og moralsku mistøk, sum hava skapt hesa óneyðugu og blóðugu syndran. Tað var t.d. ómøgugt at Kroatia at krevja loysing úttan at hugsa um rættindini hjá landsins serbiska minniluta. Og tað var sera óklókt at undirmeta treisknið og stríðshugin hjá »bygdaserbunum« í sunnara parti av landinum. Somuleiðis var tað spell, at EF læt seg kroysta av Týsklandi til at viðurkenna Kroatia úttan at krevja, at minnilutans rætti- indi vóru fult tryggjað. Glenny nevni fleiri dømi um, at stjórnin í Kroatia hevur gjørt mismun móti serbum, t.d. málsliga og hvat viðvíkiri almennari starvssetan.

Men sum Glenny rekir eina fløkju upp fyri og aðra eftir, verður tað týðiligt fyri lesaranum, at hann heldur serbiska forsetan, Slobodan Milosevic, vera eina høv- uðorsøk til sorgarleikin í Jugoslavia. Glenny greiðir frá, hvussu Milosevic í

1987 fekk valdið í serbiska kommunistaflokkinum. Hetta var ein lagnuhending fyri alt Jugoslavia. Milosevic broytti floksins kós á tveimum økjum: hann dró tann tjóðskaparliga trumfin fram, og hann fór at føra seg fram sum fólkaarsari og populistur. Tann gamla samgonguskipanin hjá Tito bygd á eina sera netta javnvág, sum gav hvørjum ein- støkum landsparti í Jugoslavia stórt vald, og – sam- svarandi hesum – eisini gav serbiskum politikarum í ikki-serbiskum landspartum stóra ávirkan. Milosevic setti fram tankan um eitt Jugoslavia, har Serbia var høvudslandið og sorlaði soleiðis hesa viðbreknu skip- an.

Sum persónur og politikari tykist Milosevic at vera eitt paradoks. Sum fáur hevur hann blást lív í tann grundarringa serbiska tjóðskaparfeitan. Men sjálvur er hann púra kaldur. Hann hevur ongarskensur og ong- an tokka, hvørki til fólkid ella til tjóðskapin sum hug- tak. Hann er fyrst og fremst stalinistur og bureaukratur og ein sera listinlærdur politiskur lírkari. Við øðr- um orðum: ein, sum dugir at brúka fólksins kenslur.

Brotsgerðin hjá Milose- vic var ikki bara, at hann setti fram tankan um eitt Stór-Serbia, men at hann spenti serbisku fjølmiðlar- nar fyri sín ósingarvogn í- birti eitt krígg fyri at fremja hesa stævn.

Men fløkjan í Miðeuropa kann sjálvsagt ikki bara kastast einum manni og

hansara korrúptu hug- myndafrøði fyri. Eina meg- inorsøk finna vit t.d. í eini fortið, sum fólkid ongantið hevur sættast við. Vit eiga í hesum sambandi ikki at gloyma tað týsk-stuðlaða, fascistiska stýrið í Kroatia undir 2. heimsbardaga. Tað var hetta stýrið, sum m. a. setti upp týningarleguna Jasenovac, har 200.000 serbar, jødar, sigoyrnar og kroatisk mótsøðufólk vórðu dripin. Ein veikleiki við Tito-stýrinum var, at einki varð gjørt fyri at fáa gamlar figgindar at rætta hvørjum øðrum hondina. Aggið og hevndarhugurin eftir hesar og aðrar hending- ar hava ligið í frystiskápi, meðan Tito ráddi. Nú hesar kenslur tíðna, er megi teirra óbroytt.

Samstundis tykist tað fyri ein part, sum serbar í dag hava skapt nakrar figginda- myndir, sum einki veruligt grundarlag er fyri. Ein av hesum myndum er tað sjón- armið, at muslimar í Bosnia ætla at seta á stovn ein fundamentalistisk stat. Hetta er, sambært Glenny, reinur heilaspuni. Rætt er, at Izetbegovic fyrr í tíðini hevur sett fram fundamentalist- isk sjónarmið. Men Glenny vísir á, at nettup bosniski forsetin er ein av teimum fáu politikarunum í hesum øki, sum er broyttur við tíð- ini og vaksin við avbjóðing- unum, og at hann í roynd og veru er ein frilyntur og menniskjansligr politikari. Serbarnir krøkja seg í figgindamyndina – so teir kunnu rættvísgera sína im- peralistisku stævnu og sín yvirgang móti muslimun- um í Bosnia.

Tann fremsta drívkraftin undir tí jugoslaviska deyð- dansinum er sjálvsagt tjóð- skaparkenslan ella nation- alisman, ikki tað ediliga slagið, sum byggir brýr, men tað óektada slagið, sum fremur syndran. At henda rørslan er óektá, skilst, tá ein hugsar um, at teir flestu muslimarnir í Bosnia í roynd og veru eru antin serbar ella kroatar, sum av søguligum grundum hava aðra mentan og annan á- trúnað. Ágangurin móti teimum tykist lógin og stut- skygdu, tá hugsað verður um, at heimsins ríkastu mentanir eru kynnaðar upp á tí fleimentunarlaga kross- vegnum.

Tað er hugvekjandi, at henda nationalismi nú verður brúkt av eini hug- myndafrøði, sum skuldi eit- ast at vera hennara mót- setningur og seta altjóða samhuga hægst. Var kjøl-

Det ny Bosnien

Serberne har i den 9 måneder lange krig opnået kontrol over 70 procent af Bosnien.

festan hjá marxistunum so vánalig, tá saman um kom? Ella var autoritetstrúgv teirra so stór, at teir kundu elstast sum deiggj – altjóða- hugaðir í gjár, tjóðskapar- ligir heimføðingar í dag? Boro Todorovic, sjónleik- ari í Beograd, tekur so leið- is til um henda spurning:

»Til hvat endamál og í hvørs navni, spyrji eg meg sjálvan, hetta vit- leysa tjóðskaparliga im- perativ, sum tit verða undirvístir í av teimum, sum til í gjár vóru slóð- brótarar hjá kommunist- isku fylkingini, stríðs- menn fyri bróðurskapi og sameining, skrivarar í ymiskum nevndum frá kommununi til central- komiteina.

Íðan, lagsbrøður og skrivarar, tit skulu ikki rokna við mær: eg fylgi tykkum ikki. Tit sleppa

ikki at læra meg at hata nakran. Og, lat meg siga sum er, meira tit heita á meg og minna meg á mín tjóðskap, minni føli eg meg sum part av hon- um. Meira tit ákalla mín føðilandslokka, hvaðna minni verður hann. Har hava tit meg. Hatta er mitt sjónarmið«.

Bókin hjá Misha Glenny er ein góður inngangur til viðurskiptini í tí fókna Jugo- slavia. Bókin er væl skriv- að. Og tó at tað viðhvørt má hava verið torført hjá høv- undinum, er tónin sakligur og upplýsandi.

Misha Glenny: The Fall of Yugoslavia. The Third Balkan War. Penguin Books. Kostnaður í Ong- landi: 5.99 pund.

Hanus Andreassen

HYGG HER! HYGG HER!

Endiliga
garanterað klænur!

Nú er trupulleikin »KLÆNUR HVUSSU?« og »OV KLÆNUR« endiliga loystur fyri framtíðina. Hetta eru tey bestu tíðindi nakr- antið á hesum øki. Tað er nú møgult at missa 2-5 kg um mánaðin og við garanti fyri úrsliti ella allan peningin aftur. Tað eru hópín av síðuvinninum av heilsuligum trupulleikum sum verða loystir somuleiðis við brúk av hesum údrátti. Kann best greiðast frá við sjálvur at royna. Úr- drátturin er gjørdur úr urtum.

HVUSSU?

Fá meira at vita. Skriva til Hans Birgir Hansen, í Lon 1, 100 Tórshavn.

KUNNGERÐ

um

Hámarksprísir á breyði

Rugbreyð (blandingsbreyð) bakað vekt 1400 gr..... kr. 17,00

Franskubreyð (vanlig) breyð bakað vekt 500 gr. kr. 8,75

Hesir prísir komu í gildi 12. januar 1993. Samtíðis fer kunngerð frá 20. januar 1989 úr gildi.

Prísráð Føroya
20. januar 1993.